

KULTURNA DEDIŠČINA

PEČE IN NOŠE JOŽEFOVE MICI IZ PIRNIČ

Pirniče, 2019

Peči »na petelinčka« in »črni noši« na pot

Turistično društvo Pirniče, ki poleg Zgornjih in Spodnjih Pirnič zajema tudi Verje, Vikrče in Zavrh pod Šmarno goro, vse od ustanovitve dalje skrbi tudi za ohranjanje kulturne dediščine, ljudskega izročila, šeg in običajev naših krajev.

V vseh teh letih smo predstavili in obudili v življenje kar nekaj že skoraj pozabljenih običajev in šeg, ki so bili posebej značilni za naše kraje. Naj omenimo žehtanje, pranje perila v toplem izviru Straža in v Zverglah ter projekt Mlekarija pod Šmarno goro. Od običajev smo prikazali tudi ličkanje koruze, žetev in pokušino jedi iz prosa in lanu, pa mlačev s cepci, čiščenje žit s pajkli in skupaj z Likovno sekcijo KUD tudi nekaj odmevnih razstav o polpretekli zgodovini naših krajev.

Pri ohranjanju kulturne dediščine, domačih šeg in navad nam pomagajo vaščani, ki nas zalagajo s podatki o nekdanjih navadah, o domačih napravah, orodju in posodju, ki je obtičalo na njihovih podstrešjih, kletah ali v starih omarah in skrinjah.

In tako se je odločila tudi hčerka Jožefove Mici, gospa Vida Erjavec, da da del svoje dediščine na vpogled širši javnosti. Jožefova Mici je podedovala znamenito žensko pokrivalo - pečo »na petelinčka«, staro okrog 200 let in meščansko »črno nošo«. Dolga leta ju je s ponosom nosila na vseh lokalnih prireditvah in večjih cerkvenih in posvetnih slovesnostih. S svojo opravo je bila tudi v Rimu, kjer se je celo rokovala s papežem.

Naše turistično društvo je to njeno slovesno opravo restavriral in poskrbelo, da bo na ogled širši javnosti v domačem Kulturnem domu. Turistično društvo je pripravilo tudi poseben projekt o ohranjanju kulturne dediščine in skupaj s finančno podporo Občine Medvode omogočilo njegovo realizacijo. Pečo je strokovno restavriral gospa Sonja Porenta iz Preske.

Oboje pečo »na petelinčka« in »črno nošo« smo predstavili na posebni slovesnosti v Kulturnem domu Pirniče novembra letos. /nap/

Vida ERJAVEC, hčerka pokojne mame Marije RAHNE – po domače Jožefova Mici se je odločila, da Turističnemu društvu Pirniče pokloni in omogoči restavriranje več kot 200 let stare peče – »petelinak«, eno izmed najstarejših slovenskih ženskih pokrival in pripadajoče značilne črne meščanske noše z dodatki. Odločili smo se, da pečo in pripadajočo nošo, postavimo na ogled v gledališko avlo Doma krajanov Pirniče. Postavljena bo v stekleni vitrini, kjer bo opisana zgodovina noše in kako je iz roda v rod v lokalnem okolju ohranjala svojo pristnost in izvirnost. Pečo in meščansko črno nošo je Jožefova Mici podedovala oziroma prejela kot dediščino svojih prednikov, jo skrbno hranila in redno oblekla za vse pomembne dogodke in prireditve v domačem kraju in širom po Sloveniji, pa tudi na romanjih po tujini. Vrsto let, ko ji je zdravje to dopuščalo je bila v značilni noši v krajih pod Šmarno goro in drugod, redna obiskovalka svečanih dogodkov, tudi prireditev v Kamniku na dnevih narodnih noš. Družina, slikovni in ustni viri omenjajo, da je bila mama Mici s to nošo tudi na romanjih Slovencev v Lurdu in Rimu. Oblečena v nošo se je udeležila raznih otvoritev lokalnih novih in obnovljenih cerkva, sodelovala pri žegnanju cerkvenih zvonov, na gasilskih paradah in verjetno še kje. Posebnost noše in predvsem peče je bila ves čas v njeni starosti, pristnosti in dobri ohranjenosti.

Turistično društvo Pirniče in dediči soglašajo, da je potrebno ohranjeno nošo predstaviti lokalni skupnosti in širši javnosti in jo postaviti na ogled v avlo Doma krajanov Pirniče, kot del kulturne dediščine in naše zgodovine.

MEŠČANSKA ČRNA NOŠA S PEČO - ZGODOVINA

Mici in Kramarjeva Lojzka

Mici s hčerko Vido - prvo obhajilo

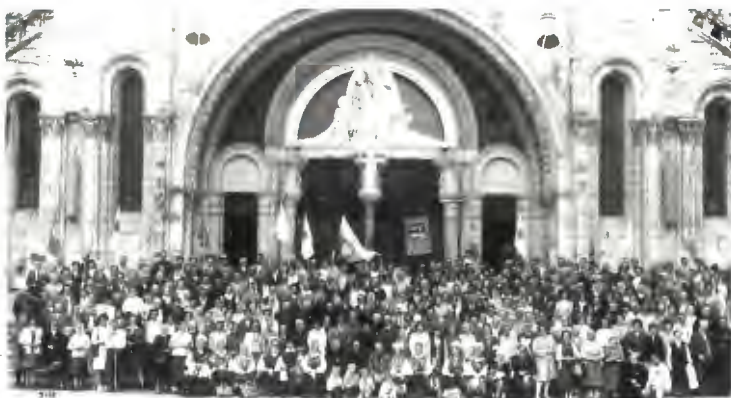
Črna noša se je kot obleka za praznje priložnosti začela razvijati v zadnjih desetletjih 19.stoletja. V tem obdobju se je kmečko prebivalstvo tudi po oblačenju vse bolj približevalo mestnemu, kar se je predvsem kazalo v krojih in materialih oblačil za posebne priložnosti. Družbeno in gospodarsko spreminjanje razmer v takratnem času so namreč omogočile, da so si tudi ženske »nižjih« slojev, lahko privoščile namesto iz enostavnejših domačih materialov sešiti - izdelati nošo iz kvalitetnejšega blaga in dodatkov. K temu poenotenemu oblačilnemu videzu so navadno sodili tudi predpasniki in pentlja zadaj iz kvalitetne svile z obrobo čipke, usnjeni ali sukneni čevlji, bele nogavice in nekdanje splošno razširjeno pokrivalo »peča«, ki so jo kasneje zamenjale raznobarvne rute iz bombažnega, volnenega in svilenega blaga. Prevladali so materiali bombaža, tila, svile in čipke. Nepogrešljiva sestavina noše so bili tudi sklepniki, sklepanci ali preprosto pasovi kot dragocen modni dodatek k obleki, kot taki so bili pomemben zunanji kazalec premožnosti. Ženske so k noši seveda dodajale še nekaj drugih dodatkov ali šmuk, kakor so ponekod temu rekli. Nekaj posebnega je bila predvsem za pas zataknjena ženska ura na dolgi verižici,... zlate verižice, različne broške, ki so tesno zapele bluzo ob vratu, uhani, med njimi tudi t.i. murčki in drugo.

Ena najbolj prepoznavnih sestavin črne noše je bela, najpogosteje tilasta peča, zavezana »na petelina«, kakor rečemo vezavi z dvema velikima čipkastima krajcema vrh glave, ki spominjata na petelinovo rožo. Vezanje »na petelina« je zahtevalo veliko spretnosti, zato je bila vedno potrebna pomoč in veliko časa drugih oseb, da so močno poškrbljeno pečo uspeli pritrditi na glavo, z obilo bucik, sponk, celo šivov in večjih okrasnih igel. Vedno manj je žensk, ki pečo še znajo pripraviti, kot je treba, zato jo marsikatera še zavezano preprosto snamejo z glave in si jo ob naslednji priložnosti znova nadenejo nanjo.

Od vseh oblačilnih kosov, ki so sestavljali črno nošo, so prav peče po navadi najstarejše. Tovrstno pokrivalo je bilo v slovenskem prostoru splošno razširjeno že v 15. stoletju, med kmečkimi ženami pa so se peče, navadno dober meter velike kvadratne rute iz platna, bombaža in drugih tkanin svetle oziroma bele barve, uveljavile vse do sredine 19. stoletja. Iz roda v rod so se prenašale predvsem peče, ki so bile na vogalih, in delu, ki je padal po hrbtu, bogato ročno izvezene in obogatene s širokim robom čipk, ki so omogočale veliko »petelinovo rožo« vrh glave. Bogate vezene in čipke so bile pri pečah posebej značilne prav na Gorenjskem.

PEČA IN NOŠA JOŽEFOVE MICI (por. Rahne) IZ PIRNIČ SKOZI ČAS

Kot vse slovenske noše v Valvazorjevem času, je bila meščanska črna noša s »petelinom« od nekdanj tudi simbol slovenstva in pripadnosti narodu, čeravno je po zgodovini pripadala določenemu sloju prebivalstva.

Slovenci Lurd 1972

Leta 1972 je bila Jožefova Mici v noši udeleženka romanja v Lurdu, kot predstavnica Slovencev. (sedma z desne v prvi vrsti.)

Pred Baziliko Rožnega venca v Lurdu

Burger Johana, prva z desne

Jožefova Mici(roj.1928) izvira iz številne družine » Pr Jožefovc« v Pirničah, je ena med mlajšimi hčerami ata Jurija KERN, roj.1902 (po domače Jožefov ata) in mame Ivane KERN, roj.1906 (roj. BURGER – Bavntova), klicali so jo Johanca. Po mamini - Ivanini strani, so bili stari starši oče Grega BURGER (klicali Gropa) in žena Ivana BURGER roj.1877, klicali so jo Johana, ki se je priženila na kmetijo v Pirniče iz Tacna pod Šmarno goro. Burgerjev »Gropa« je imel dve sestri, Manco in Micko, ki sta živeli v Pirničah in sta bili samski.

Ustno izročilo sorodnikov pove, da peča »petelin«, kot tudi nekateri pripadajoči deli »fertahov« - predpasnikov in »mašne« iz svile ročno zašite, izvirajo iz časov pred 1877 letom. Predvidevati je, da je peča kot del oblačilne dediščine iz materialov in izdelana na način, ki kaže na leta izvora sredino 19.stoletja.

Sestra Jožefove Mici, Rozalija Kajzer ve povedati, da je na domačiji vedela za pečo s »petelinom«, ki je bila shranjena v skrinji.

Pečo je Bavantova Johana hranila v skrinji skupaj s porcelanom, ki ga je verjetno dobila za doto, ko se je priženila v Pirniče. Johana je živela na Bavantovi kmetiji bolj kot ne v revščini, zato sorodniki sklepajo, da izdelavo te dragocene peče ni naročila ona, pa tudi ne obstaja nobena slika, kjer bi bila v to nošo oblečena. Zato predvidevajo, da je bila to del njene dote prinesene iz Tacna pod Šmarno goro, ko se je poročila z Burger Gregorjem. Slednje menimo, da nakazuje tudi starost omenjene peče.

Jožefova Mici je seveda za redno vzdrževanje noše in peče potrebovala tudi dobro »mojškro«, ki je kaj popravila, zašila ali uredila pomanjkljivosti. Slednje ji je uredila kar sestra Ivanka Toni, roj. Kern , 1930 iz Mavčič. Ivanka pove, da je Mici šivala fertahe, spodni del noše, preštepala raztrgane dele in popravljala kar je bilo potrebno.

Ustni viri povedo da ženska, ki je nosila pečo in meščansko črno nošo, ni potrebovala moža kot par, za obisk svečanosti, dogodkov, verskih obredov in podobno. S »petelinom« in meščansko nošo sta lahko hodili dve ženski skupaj,

Gasilska parada

Avla Osnovne šole Pirniče

tako je bila Kramarjeva Lojzka iz Šmartnega pod Šmarno goro oblečena v meščansko nošo in pečo, redna spremljevalka Jožefove Mici.

Iz slikovnega dela je razvidno, da je bila Jožefova Mici s pečo »na petelina« in v predstavljeni noši, na otvoritvah v lokalnem okolju in širše. Predstavljala je tudi del avdience v Rimu leta 1973 (romanje Slovencev) s sodelovanjem Slovenskega okteta. Po ustnem izročilu sina Francija se je ob tej priliki rokovala s papežem Pavlom VI., ki je osebno pozdravil predstavnike slovenskih narodnih noš, kar ji je bilo v veliko čast in ponos.

Romarji v Rimu leta 1973 (Mici parter desno za drugo ograjo, druga vrsta)

Šopek nageljnov - poklon

Procesija romarjev v Rimu 1973

Pomembno dejstvo obiska v Rimu je tudi to, da je bila skupinska slika udeleženi Slovencev, objavljena na letnem cerkvenem koledarju, ki je bil med drugim poslan tudi zamejcem v Avstralijo. Sorodniki Jožefove Mici na daljnji celini so na fotografiji kaj hitro prepoznali mamo Mici z njeno značilno pečo »na petelina« in črno nošo.

Mici, hčerka Vida, mož Pavle in »Suzan« iz Avstralije na poroki Kern Pavleta

ZANIMIVOST ČASA:

Splošno pravilo, ki je ocenjevalo uspešnost prireditve v tistih časih in kasneje je bilo, da je prireditev ali dogodek uspešen toliko kolikor narodnih noš je bilo na dogodku. Zanimivo za današnje čase!

KULTURNA DEDIŠČINA

PEČA IN NOŠA JOŽEFOVE MICI IZ PIRNIČ

Besedilo: Cvetka Židan Valjavec po ustnem izročilu sorodnikov ter javno dostopnih zgodovinskih zapisih o peči in meščanski noši

Predgovor: Turistično društvo Pirniče

Slikovni material prispevali: Dediči in sorodniki mame Mici

Naslovnica: Jožefova Mici na vhodu domačije v Pirničah

Izdalo: Turistično društvo Pirniče, Zg. Pirniče 6, 1215 Medvode

Tisk: IZI PRINT, d.o.o., Vikrče

Naklada: 150 izvodov

Pirniče, 2019

Izdano ob svečanem odprtju restavrirane kulturne dediščine peče in noše Jožefove Mici iz Pirnič, s pomočjo Občine Medvode, donatorjev in sponzorjev, ter domače tiskarne iz Vikrč.

Hvala vsem in vsakemu posebej, za ohranitev kulturne dediščine kraja.
